

Stumpf-Tamás Ivett, Móré Marianna: Spiritualitás és szociális munka

Recenzió

*Rainer B. Gehrig, Michal Opatrný, Birher Nándor és Klaus Baumann (2021):
Spiritualitás, etika és szociális munka című könyvéről*

Az emberek spiritualitása és a társadalmi változások szoros összefüggésben vannak. A felgyorsult 21. században az emberek egyre inkább vágyanak a belső nyugalom és harmónia megteremtésére. A szociális munka során a munkavállalók egyre inkább feszegetik a saját érzelmi határaikat, ezért nagyon fontos, hogy a modern élet kihívásait le tudják győzni, illetve vissza tudjanak térni a saját belső nyugalomukhoz, melyben a spiritualitás fontos szerepet játszhat. Az etika és a szociális munka szorosan összekapcsolódnak, hiszen a szociális munkásoknak számos etikai kérdéssel kell foglalkozniuk a mindennapi gyakorlat során. Az etikai dilemmák gyakran felmerülnek a szociális munka gyakorlatában, például abban, hogyan kezeljék a konfliktusokat a kliensekkel vagy más szakemberekkel, hogyan válaszoljanak az erkölcsi vagy jogi kérdésekre, vagy hogyan tartsák meg a bizalmasságot a klienssel folytatott kommunikáció során. Az etikai iránymutatások segítenek a szociális munkásoknak navigálni ezeket a nehéz helyzeteket, és biztosítják, hogy cselekedeteik összhangban legyenek a szakma etikai normáival és értékeivel.

A *Spiritualitás, etika és szociális munka* című könyv 2021-ben jelent meg. A szerkesztők Rainer B. Gehrig, Michal Opatrný, Birher Nándor és Klaus Baumann voltak, a magyar nyelvre történő fordítást Birher Nándor, Tóth Anna és Kapitány Zoltán végezték el. A könyv négy részből áll, melyek fejezeteit más-más szerző írta. Az első rész az alapvető tudáselemeket foglalja magába, a második a Betekintés címet kapta, mert betekintést nyújt a témába, a harmadik a lelkeséggel és etikával kapcsolatos gondolatokat foglalja össze különböző társadalmi szintekre vonatkozóan, a negyedik fejezet pedig a válogatott alkalmazási területeket mutatja be. A mű elején röviden bemutatásra kerülnek a szerzők, akik közé tartoznak többek között: Klaus Baumann, Birher Nándor, Daniela Blank, Rainer B. Gehrig, Emanuele Lacca, Brian Mcmanus, Francisco J. Moya Faz., Aaron Muñoz Devesa, Michal Opatrný, María Dolores Pereñíguez Olmo, Karel Šimr, Věra Suchimelová.

A könyv cseh, spanyol, német és magyar egyetemek, illetve egy írországi ifjúsági szervezet együttműködésével megvalósuló kétéves projekt eredménye. „A könyv célja, hogy útmutatóul, illetve tananyagként szolgáljon a szociális munkások és más olyan segítő szakmák számára, amelyek képviselői kliensekkel foglalkoznak a dinamikus európai társadalmi, gazdasági, politikai, kulturális és vallási környezetben, a XXI. század elején.” (GEHRIG ET AL., 2021:1)

A kiadványt nyílt hozzáférésű posztgraduális szintű tananyagként szánták a szerkesztők. Feldolgozás szempontjából azt ajánlják, hogy az első rész fejezeteivel kezdjen az olvasó, mert ez által juthat olyan információkhoz, melyeket a szerkesztők szükséges alapoknak tekintenek,

míg a többi fejezet feldolgozását az olvasó érdeklődése alapján javasolják. A továbbiakban a fejezeteket mutatjuk be egyesével.

Az I.1. fejezetet Michal Opatrný írta, melynek címe a *Vallási sokféleség és változatosság a világi Európában*. Opatrný az olvasónak az újévezred Európáját mutatja be, melyet kulturális és vallási sokszínűség jellemez. Hangsúlyozza, hogy a sokféle kultúra és vallás találkozása, akár európai vagy nem európai eredetű kultúráról van szó, egyaránt befolyásolják az emberek életét, gondjait, dilemmáit, illetve ellentéteit. Opatrný szerint a szociális munkának figyelembe kell vennie az egyének kulturális és vallási háttérét és meglátásait, eszerint továbbra is világi keretek között kell működnie, figyelembe véve a fontosságát, illetve impresszióját az európai vallási sokféleségnek.

Az I.2. fejezet Rainer Bernhard Gehrig írása, mely a *Nézetek az emberről és a szociális munkáról* címet kapta. Gehrig a szociális munka hivatás értelmét mutatja be, azt, hogy az emberekkel kapcsolatos gyakorlatokra és értékekre koncentrálnak. Gehrig szerint a szociális munkásoknak reflexív szemléletre van szükségük. A fejezet foglalkozik még továbbá az emberfelfogásokkal, melyek megjelennek a szociális munkában, illetve azokkal a kérdésekkel, amelyek azzal foglalkoznak, hogy kik vagyunk mi és ezt a kérdést hogyan kell kezelni a szociális munkában. Gehrig összefoglalja még a gyakorlati szociális munka ismérveit, illetve a szociális munka tudás és képességdimenziójában az ember fogalmának a szükségességét.

A harmadik (I.3.) fejezet a *Módszer és interdiszciplinaritás – etikai és spirituális szempontok a szociális munkában* címet kapta és Klaus Baumann gondolatait foglalja össze a témával kapcsolatban. Összegzi a szociális munkát, mint szakmát, illetve professziót, továbbá áttekintésre kerül maga a tudományág, illetve a szociális munka képzés célja. A fejezetben taglalásra kerül a szociális munka interdiszciplináris jellege, illetve kapcsolata más tudományágakkal. Az olvasó megismerkedhet a Bernard Lonergan féle tudatos szándékosság szintjeivel is.

A *Lelkiség – a teológia és a szociális munka interdiszciplináris találkozásainak esete* az I.4. fejezet, melyet Rainer Bernhard Gehrig írt. A tanulmány a teológia és a szociális munka közötti kapcsolatokat, valamint az interdiszciplináris megközelítés fontosságát vizsgálja. A fejezet szerzője a tudást, az attitűdöt és a képességet sorolja fel az alapfogalmak között. Ennek a fejezetnek a célja, hogy hangsúlyozza a lelkiség fontosságát, illetve interdiszciplináris eszmecserét nyisson meg a teológia és a szociális munka között. A fejezet hangsúlyozza a szociális munka multidiszciplináris jellegét. Ez a rész vizsgálja még a társadalomtudományok és a teológia kapcsolatát, továbbá elemzik azt Németországban, Csehországban és Spanyolországban, illetve a szerző kiemeli a közöttük lévő párbeszéd fontosságát.

Az I.5. fejezet Birher Nándor nevéhez köthető és *A szociális munka és a jog, etika, vallás normarendjei* címet kapta. Ez a rész a jog, az etika és a vallás kapcsolatát vizsgáló tanulmány, mely kiemeli, hogy a fent említett területek együttesen gyakorolnak hatást a társadalomra. Továbbá a tanulmány célja, hogy olyan kérdésekre adjon választ, mint például: egy társadalmi intézményben mi a szerepe az etikai kódexnek. Hangsúlyozza továbbá a tanulmány a normák szoros összefonódását és azok együttes fontosságát a társadalomban, illetve kiemeli még fontosságát is a szociális munka és a menedzsment területén. A szerző a feszültségre és a

konfliktusra is rámutat, melyet gyakran a normák közötti játszmák okoznak. Birher Nándor összefoglalja a normarendszerek kapcsolati mintáit is, mint például az etikai kódex, a szabványok és minőségbiztosítás, megfeleléskezelés, azaz compliance, nemzetközi jog, természetjog, és emberi jogok.

A könyv második része a Betekintés címet kapta, három fejezetből áll, melyek a téma kiemelkedően fontos fogalmaira koncentrálnak. A második rész első fejezetét (II.1.) Michal Opatrný írta és *A szociális munka elkötelezettsége a kliensek iránt* címet kapta. A szerző a bevezetésben részletesen tárgyalja a kliensek iránti elkötelezettségét a szociális munkának, külön megemlíti az is, hogy az elköteleződés kiemelkedő jelentőséggel bír a szakmai etika szempontjából is. Opatrný szerint a szociális munka a szakmaiság keretein belül működik, illetve az állam és az egyes intézmények is szabályozzák. Megemlíti a spiritualitás és a szociális munka kapcsolatát is, mely szerinte fontos mind a szakemberek és kliensek életében egyaránt. A fejezet arra hívja fel a figyelmet, hogy a kliensek tisztelete és segítése a szociális munka fő célja, ezek közben pedig számos etikai, szakmai és társadalmi kihívással és nehézséggel kell szembenéznük a szociális munkásoknak.

A spiritualitás fogalmi és elmélete a szociális munkában című fejezet (II.2.) Michal Opatrný és Rainer Bernhard Gehrig közös munkája. A fejezet arról szól, hogy a szociális munka elméletében és gyakorlatában hogyan lehet értelmezni és alkalmazni a spiritualitás fogalmát. Az USA-ban nyitottabbak a spiritualitás és a szociális munka integrálására, mint Európában. A spiritualitás bevonását a gyakorlatba akadályozza a képzés hiánya és az etikai aggályok. A szerzők azt is kiemelték, hogy a szociális munka kialakulását befolyásolták a segítő kultúra vallási gyökerei, illetve a szakma alapításának kezdetén is jelen volt már a spiritualitás. Opatrný és Gehrig kiemelték, hogy egyre több kutatás támasztja alá, hogy a spiritualitás és vallás pozitív hatással lehet az egyének mentális és fizikai egészségére, ezért fontos ezt a lehetőséget kihasználni a szociális munkásoknak is.

A II.3. *A szociáletika fogalmi és elmélete a szociális munkában* című fejezetet Emanuele Lacca írta. A szerző ebben a fejezetben a szociáletika fő fogalmait taglalja, illetve azok kapcsolatát a szociális munkával. Ismerteti a szociáletika fogalmát, alapelveit és értékeit, illetve általános kérdéseit. A fejezet összefoglalja a szociáletika alapvető értékeit és elveit, különös tekintettel a keresztény etikára, kiemeli az emberi lét teljességének megtalálásához vezető három fő kérdést: az ember igazi teremtőjét, valódi teljességét és az élet lényegének megvalósítását a világban. A szerző összefoglalja még a szociáletika fő feladatait is, illetve azok hatásait a családra és a munkára.

A lelkeséggel és etikával kapcsolatos gondolatok a különböző társadalmi szintekre vonatkozóan a harmadik rész, ez a legnagyobb terjedelmű része a könyvnek. Az első fejezete (III.1.) *A kliensek lelkesége, a szociális munkások lelkesége és a szervezetek szellemisége a világiak korában* című fejezet, melyet Klaus Baumann írt. A szerző az európai demokráciák világi korszakának kontextusában mutatja be a szociális munka klienseinek lelkeségével kapcsolatos jelenségeket és következményeket. Baumann a világi európai környezetben vizsgálja a szociális munkások munkakapcsolatainak lelki aspektusait és a szervezetek szellemiségének kérdését, amelyre az Európai Unió is hatással van. A fejezet alapfogalmai között említi a tudást, a képességet és az attitűdöt. A tanulmány bemutatja, hogy a vallásos és lelki szempontok

gyakran nem kapnak megfelelő hangsúlyt a szociális munkában, noha a kliensek lelkesége alapvető fontosságú lehet az életminőség és a lelki jólét szempontjából.

A harmadik rész második (III.2.) fejezete a *Spirituális értékelés a szociális munkában*, melyet Michal Opatrný írt. A szerző szerint a társadalmi szolgáltatásokba és a szociális munka folyamatába összevont lelkeség és spirituális értékek optimalizálást tesznek lehetővé. A fejezetben az olvasó megismerkedhet az élethelyzet értékelésének céljával és folyamatával a szociális munkában, majd a szerző részletezi a spirituális értékelés fogalmát és kihívásait, különös tekintettel az európai kulturális környezetre jellemző problémákra. Opatrný szerint a szociális munkában a spirituális megközelítés a pszichológiai, biológiai és szociális dimenziók mellett figyelembe veszi a lelki dimenzióját is a kliensnek, melyet azzal magyaráz, hogy ez utóbbi is fontos lehet a kliens élethelyzetének megértésében, illetve kezelésében. A fejezetben kitér a szerző arra is, hogy az egyes csoportok (például: idős kliensek, hajléktalanok, vagy családon belüli erőszak áldozatai) esetében hogyan kell alkalmazni a spirituális értékelést, melyben a szociális munkásnak kiemelkedően fontos szerepe van, például a személyes felelősségét és szakmai fejlődését tekintve.

A III.3. fejezet Emanuele Lacca írta, mely a *Lelkeség és az etikus döntések* címet kapta. A szerző ebben a fejezetben a lelkeség és az etikus döntések kapcsolatát vizsgálja a szociális munkások tevékenységének keretében, szerinte a szociális munka során a hatékony munkavégzés érdekében fontos a lelkeség és az etikai értékek összekapcsolása. A fejezetben bemutatott kilenc lépéses etikai döntéshozatali folyamat segít az olvasóknak abban, hogy strukturáltan és tudatosan döntéseket hozzanak a szociális munka során, figyelembe véve a kliensek lelkeségét és az etikai elveket. A szerző szerint a spirituális értékelés segíthet abban, hogy a szociális munkás és a kliens közötti kapcsolat valódi legyen, és mindkettejüket egymás megismerésének közös célja vezesse.

Birher Nándor nevéhez köthető az *Egyházi karitatív szervezetek és a szociális terület szabályozása* című fejezet, mely a harmadik rész negyedik fejezete (III.4.). A fejezetben arra koncentrál a szerző, hogy különbségeket mutasson be a hivatásos szociális munka, a lelkeséggel áthatott hivatásos szociális munka és a vallás által irányított hivatásos szociális munka között. A tanulmány megkérdőjelezi azt a kapitalista ideológiát, amely szerint a szegénység megszüntethető és mindenki gazdag lehet. A szerző szerint, fontos, hogy az egyházi szervezetek ne csak pusztán arculatépítéssel és forrásgyűjtéssel foglalkozzanak, hanem világosan ki kell állniuk az alapértékeik mellett, és bátran kell kommunikálniuk azokat a társadalom felé, akár konfliktust vállalva a liberális vagy konzervatív politikai irányzatokkal szemben. Hangsúlyozza a felebaráti segítség fontosságát és az emberek közötti szolidaritást, valamint rámutat a társadalmi változásokra és a caritas intézményesített működésének kihívásaira a jövőben.

A III.5. fejezet *A spiritualitás támogatása a segítő szervezetek struktúráiban* címet viseli, melynek szerzői Daniela Blank és Karel Šimr. A fejezet a szociális segítő szervezetekben megvalósuló spiritualitást tárgyalja, és két példát mutat be erről Németországból és Csehországból, illetve célja az, hogy felhívja az olvasók figyelmét erre a témára a szociális munka kontextusában, és megnyissa a teret az elmélkedésre a szervezeti struktúrák szempontjából. A fejezet részletesen tárgyalja továbbá még a spiritualitás és a diakóniai kultúra

fontosságát és alkalmazását a szervezetekben, különös tekintettel a karitatív és diakóniai intézményekre.

III.6. *Vezetői szerep a szociális munka és a spiritualitás területén* című fejezetet Klaus Baumann írta. A szerző ebben a fejezetben a spiritualitás és a szociális munka folyamatos kapcsolatára világít rá, illetve a vezetés kihívásaira. Baumann taglalja az etika és a vezetés kapcsolatát, továbbá az etikus vezetés alapelveit. A tanulmány összefoglalja a vezetéshez szükséges kompetenciákat a szociális munkában.

A könyv negyedik és egyben utolsó része a *Válogatott alkalmazási területek* címet viseli. „*Azt mutatja be, hogyan jelenik meg a spiritualitás és az etika témája a szociális munka példaként bemutatott csoportjaiban és vonatkoztatási területein.*” (GEHRIG ET AL., 2021:2). A szerző szerint amikor az emberek elhagyják származási helyüket, akár gazdasági okokból, akár erőszak miatt, a migráció komplex jelenségek sorozatát vonja maga után, melyek sokféle pszicho-spirituális szükséglettel járnak, továbbá szerinte a szociális munkásoknak interkulturális kompetenciákkal kell rendelkezniük ahhoz, hogy hatékonyan segíthessenek a migránsoknak az új életükben való elindulásban és az integrációban, miközben tiszteletben tartják az egyéni és kulturális különbségeket. A szociális munkások fontos szerepet játszanak a migránsok és a befogadó közösségek támogatásában és segítésében.

A *Lelkiség, szociális munka és a nők szerepvállalása: a társadalmi változás eszköze* című fejezet (IV.2.) Mª Dolores Pereñíguez Olmo és Aaron Muñoz Devesa nevéhez köthető. Ez a rész nagyon részletesen és érzékenyen elemzi a nőekkel szembeni társadalmi erőszak különböző formáit és az ezekből fakadó társadalmi szenvedést. Fontos hangsúlyozni, hogy a szociális munka nemcsak egy gyakorlati szakma, hanem egy tudományos diszciplína is, amely a társadalmi igazságosságot és az emberi jogok tiszteletben tartását helyezi előtérbe. A fejezet kiemeli a szociális munkások felelősségét a nők felhatalmazásában és felszabadításában, valamint a társadalmi változás elősegítésében.

A negyedik rész harmadik fejezete (IV.3.) a *Spiritualitás és mentális egészség* címet viseli, melyet Francisco José Moya-Faz és Klaus Baumann írt. Ez egy nagyon részletes és átfogó bevezetés a pszichológia, a mentális egészség és a kapcsolódó témák világába. Az írás alaposan elemzi a pszichológiai és mentális jelenségeket, valamint azok összefüggéseit a testi, érzelmi és kognitív dimenziókkal. Emellett kiemeli a spirituális dimenzió fontosságát és szerepét az emberi életben és mentális egészségében. Részletesen tárgyalják az öngyilkosság témáját, hangsúlyozva annak rejtélyét és társadalmi, valamint etikai következményeit.

Brian McManus írta az *Ifjúsági munka és spiritualitás Írországban* című fejezetet (IV.4.). A tanulmány az ifjúságsegítők és szociális munkások kapcsolatával, a spiritualitással és vallással foglalkozik Írországban. Számos tényezőt érint, beleértve a társadalmi változásokat, a kormányzati politikákat és az ifjúsági munkaszervezetek belső működését. Az írás rámutat arra, hogy az ifjúságsegítőknek különleges figyelmet kell fordítaniuk arra, hogyan kezelik és segítik a fiatalokat ezen a területen.

Az utolsó előtti IV.5. fejezetet Věra Suchomelová és Francisco José Moya-Faz írta és a *Lelkiség az időskorban* címet viseli. A fejezet egy átfogó bevezetést nyújt az idős korról kapcsolatos pszichoszociális változások és az időskori spiritualitás témakörébe. Az írás kifejti, hogy az

öregedés nem csupán fizikai folyamat, hanem számos pszichológiai, szociális és lelki változással jár együtt. Az idős kor kihívásaira és feladataira való reflektálás mellett a szöveg hangsúlyozza a spirituális dimenzió fontosságát az idősek életminőségének fenntartásában és javításában. A szerzők részletesen kifejtik az időskori spirituális fejlődés elméleteit és modelljeit, hangsúlyozva annak fontosságát az egyén életútjának minden szakaszában.

A könyv utolsó (IV.6.) fejezetét Michal Opatrný írta és a *Vallás és spiritualitás a közösségfejlesztés folyamatában* címet viseli. Az írás átfogóan bemutatja a közösségfejlesztés alapelveit és megközelítéseit, felvázolva annak fontosságát a szociális munkában és a társadalom fejlődésében. A szerző rámutat arra is, hogy az egyházközösségek és gyülekezetek szerepe a közösségfejlesztésben még nagyobb lehetne, ha az egyházak felismernék társadalmi szerepüket és szolidaritásukat a településen. Továbbá a konfliktuskezelés fontosságára is felhívja a figyelmet a vallási csoportok között, és hangsúlyozza a megbékélés és a kölcsönös tisztelet keresésének jelentőségét.

A spiritualitás és a szociális munka kapcsolata mély, sokszínű, számos területen és módon érintik egymást. Hasonlóságukhoz tartozik például, hogy mind a kettő az értékekkel és az etikával is kapcsolatban állnak. A spiritualitás gyakran erőforrásként van jelen az emberek életében, mely segítheti a szociális munkások kliensekkel történő munkáját. A modern társadalmakban figyelemre méltó a spiritualitás és a szociális munka kapcsolata, ahol a szociális munkások megértik, hogy a spirituális eszközök nagy mértékben segíteni tudják a munkájukat. A spiritualitás és a szociális munka találkozása nemcsak az egyéneknek, hanem a társadalomnak is lehetőséget ad arra, hogy mélyebb és fenntarthatóbb kapcsolatokat építsenek, és a közösségi támogatás erejével együttműködjenek a pozitív változások eléréseért. Az etika és a szociális munka kapcsolata alapvető fontosságú a szakma hitelessége és hatékonysága szempontjából. Az etikai elvek betartása segít abban, hogy a szociális munkások fenntartsák a klienseikkel szembeni bizalmat, illetve elősegítsék a pozitív változást és fejlődést az emberek életében és a társadalomban.